

Adrianna Gierszewska

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Adaptacja dziecka do przedszkola – wyniki badań przeprowadzonych w Polsce i Niemczech w 2014 roku

Artykuł dotyczy problemu adaptacji dziecka do przedszkola. Omówione w nim zostały najważniejsze aspekty tego niezwykle istotnego dla rozwoju dziecka procesu. W artykule zaprezentowano i omówiono wyniki badań, które zostały przeprowadzone w Polsce i Niemczech w 2014 roku. Ich celem było wykazanie związku pomiędzy strategiami adaptacyjnymi, jakie stosują dzieci, podejmując rolę przedszkolaka, a działaniami rodziny i środowiska przedszkolnego, wspierającymi ich proces adaptacji.

Słowa kluczowe: pedagogika, adaptacja, dzieci, badania, placówka przedszkolna, rodzice, strategie adaptacyjne

Wprowadzenie

Adaptacja instytucjonalna rozumiana jako proces wzajemnego dostrajania się dziecka i przedszkola wymaga zarówno czasu, jak i ogromnego wysiłku. Każdy dzień w przedszkolu jest dla dziecka czymś nowym i obfituje w różne, nieznane mu wcześniej doświadczenia i sytuacje. Początkowe dni dziecka w przedszkolu z oczywistych względów wymagają od niego ogromnych nakładów energii i stanowią swoistą próbę uaktywnienia posiadanych zdolności adaptacyjnych, staną się podłożem konstruowania mechanizmów jego psychofizycznego funkcjonowania w nowym środowisku. W późniejszym czasie mogą one także określać postawę dziecka wobec wyzwań i jego oczekiwania, a także umiejętności odpowiedniego reagowania na bodźce. W związku z tym sposób, w jaki stara się ono zaadaptować do nowej dla niego sytuacji w pierwszym okresie pobytu w przedszkolu, może rzutować na dalsze funkcjonowanie dziecka. Postawy i wzory zachowań wcześniej ukształtowane mają tendencję do utrzymywania się. Dlatego też istnieje duże prawdopodobieństwo, że dziecko, które dobrze zaadaptowało się do przedszkola, nie będzie miało problemu z przekroczeniem progu klasy pierwszej i prawidłowym funkcjonowaniem w nowym dla niego środowisku.

Proces adaptacji dziecka do przedszkola, co potwierdza wielokrotnie A. Stein w swojej książce (2016, s. 72-79), uwarunkowany jest jego dotychczasowymi doświadczeniami oraz jakością wsparcia ze strony rodziny i środowiska przedszkolnego.

Istota adaptacji i jej uwarunkowania

Zarówno w literaturze przedmiotu, jak i w powszechnych opiniach terminy adaptacja i przystosowanie są często zamiennie stosowane. W niniejszym artykule przyjęto, że pojęcia te nie są tożsame, a co więcej, przypisano im odmienną konotację. Przystosowanie ma wydźwięk negatywny, a adaptacja – pozytywny.

Przystosowanie się ma wymiar zniewalający dziecko, zmuszający go do bezwarunkowej akceptacji i dostosowania się, często bez wglądu na potrzeby dziecka. Natomiast adaptacja jest prorozwojowa, kiedy zachowa się równowagę pomiędzy wyzwaniami kierowanymi wobec dziecka, a jego potrzebami i możliwościami.

Człowiek, podejmując aktywną relację ze światem zarówno ludzi, jak i przedmiotów, zbiera doświadczenia, które są podstawą jego rozwoju. Opisana wyżej relacja ma charakter czynnej adaptacji, która konstytuuje się, według J. Piageta, poprzez asymilację nowych doświadczeń, a także akomodację struktur psychicznych. Biorąc pod uwagę opisaną wyżej zależność, nie można stwierdzić, iż człowiek biernie przystosowuje się do świata, wprost przeciwnie, czynnie kształtuje swoje relacje z nim (Michalak, 2010, s. 13)

Warto jednak zwrócić uwagę na to, że rozpoczęcie przez dziecko edukacji przedszkolnej jest przełomem w jego życiu, nierzadko również wstrząsem i zdarza się, że sprawia mu ono wiele różnych trudności (Klim-Klimaszewska, 2010, s. 15). Jadwiga Lubowiecka, polska pedagog, która zajmuje się problemem adaptacji dzieci, porównuje psychiczne przeżycia dziecka podczas pierwszych dni w przedszkolu z szokiem spowodowanym urazem fizycznym poniesionym w wypadku samochodowym (2000, s. 50). Francuska psychoanalitik F. Dolto uważa: „ nam wszystkim się wydaje, że jak dziecko idzie do przedszkola i przez parę dni trochę płacze, to tak musi być, bo tak już jest. Ale wcale nie musi tak być. Bo jak dziecko płacze, to znaczy, że ma jakiś problem” (Bielecka, 1999, s. 23).

Naukowcy z Wolnego Uniwersytetu w Berlinie przykładają ogromną wagę do aktywnego udziału rodziców w procesie adaptacji, podkreślając jednak, że zarówno za krótki, jak i za długi proces może negatywnie rzutować na dalszy rozwój dziecka (Laewen, Andrés, Hédervári, 2003, s. 34).

Warto jeszcze wspomnieć, że oprócz czynników zewnętrznych mających wpływ na prawidłową adaptację dziecka do przedszkola (środowisko rodzinne oraz przedszkolne) bardzo ważne są czynniki wewnętrzne, czyli gotowość dziecka do podjęcia przez nie nowej roli. Niewielu naukowców stawia w centrum swoich badań gotowość przedszkolną, jednak za A. Klim-Klimaszewską, możemy ją scharakteryzować:

przystosowanie dziecka do warunków i wymagań nowego środowiska pozarodzinnego w taki sposób, aby mogło ono radzić sobie z trudnościami, umiało znosić ograniczenia zmiany standardów zaspokajania swoich potrzeb, mogło pełnić w nim określone role społeczne, a poprzez pełnienie tych ról zaspokajało swoje potrzeby oraz osiągało poczucie zadowolenia i wewnętrznej satysfakcji (2006, s. 9).

Jak zatem widać, sam problem adaptacji jest bardzo złożony. Wpływa na niego wiele czynników, które leżą zarówno po stronie dziecka, jak i środowiska zewnętrznego – rodziny i placówki przedszkolnej. Można je pogrupować w następujący sposób (patrz tabela 1).

Tabela 1. Czynniki zewnętrzne i wewnętrzne wpływające na proces adaptacji

Czynniki wewnętrzne	Czynniki zewnętrzne	
	dziecko	rodzina
– poziom rozwoju – zarówno emocjonalnego, jak i społecznego	– postawy rodzicielskie	– organizacja procesu adaptacyjnego w placówce
– wcześniejsze doświadczenia dziecka	– sposób przygotowania dziecka do podjęcia przez nie nowej roli	– komunikacja rodzic – placówka przedszkolna
– przywiązanie do rodzica (bezpieczne lub pozabezpieczne)	– uczestnictwo rodzica w procesie adaptacji w placówce przedszkolnej	– wykwalifikowana kadra pedagogiczna (zapoznana z problemem adaptacji)
– lęki dziecięce – w tym lęk separacyjny	– komunikacja rodzic – placówka przedszkolna	

Źródło: opracowanie własne.

Pomyślny przebieg adaptacji dziecka do roli przedszkolaka uwarunkowany jest zarówno wsparciem (lub jego brakiem) ze strony rodziny, jak i środowiska przedszkolnego. Jeszcze kilkanaście lat temu w Polsce problem adaptacji był pomijany, obecnie większość przedszkoli organizuje program adaptacyjny dla rodziców i ich dzieci, chociaż nie jest to jeszcze normą.

Według N. Ożadowicz (2011, s. 32), dziecko, adaptując się do przedszkola, może przyjąć jedną z czterech strategii:

- strategię pozytywne: twórcza adaptacja oraz tzw. powolne rozgrzewanie się – na wzór konstelacji temperamentu *slow-to-warm-up* wyróżnionej przez A. Thomasa i S. Chess (1977);
- strategię negatywne: lęk i bierne przystosowanie (uległość) oraz bunt i rozżalenie.

Aby w jak najbardziej szczegółowy sposób zbadać, jakie strategie adaptacyjne dzieci podejmują, wyznaczyłam wskaźniki, które pomogły mi przyporządkować badane dzieci do wybranych strategii. Opisane wskaźniki umieściłam w tabeli 2.

Tabela 2. Strategie adaptacyjne dzieci – podział na pozytywne i negatywne wraz ze wskaźnikami

Twórcza adaptacja	Powolne rozgrzewanie się
<ol style="list-style-type: none"> 1. Dziecko chętnie uczęszcza do przedszkola. <ul style="list-style-type: none"> – Dziecko przychodzi do przedszkola uśmiechnięte. – Dziecko łatwo rozstaje się z opiekunem. – Dziecko automatycznie po przyjściu włącza się w aktywności przedszkolne. – Zdarza się, że dziecko nie chce wracać z opiekunem do domu. 2. Dziecko bawi się z innymi dziećmi. 3. Dziecko jest samodzielne w zakresie podstawowych czynności samoobsługowych. <ul style="list-style-type: none"> – Dziecko samodzielnie spożywa posiłki. – Dziecko samo załatwia potrzeby fizjologiczne w toalecie. – Dziecko samo lub przy małej pomocy nauczyciela ubiera się. 4. Dziecko potrafi wyrażać swoje potrzeby i upodobania. <ul style="list-style-type: none"> – Dziecko nie krępuje się prosić o pomoc nauczyciela lub inne dzieci. – Dziecko w kontaktach z dziećmi i nauczycielem łatwo wyraża swoje zdanie. – Dziecko odpowiada na zadane mu pytania. 5. Dziecko łatwo nawiązuje kontakty z rówieśnikami. <ul style="list-style-type: none"> – Dziecko bawi się razem z innymi dziećmi. – Dziecko jest inicjatorem zabaw. – Dziecko „zagaduje” jako pierwsze do innych dzieci. 6. Dziecko uczestniczy w zajęciach proponowanych przez nauczyciela. 7. Dziecko z powodzeniem wypełnia zadania związane z planem aktywności w przedszkolu. <ul style="list-style-type: none"> – Dziecko bezproblemowo zmienia aktywności przedszkolne w ciągu dnia. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dziecko powoli zaczyna nawiązywać kontakty rówieśnicze. <ul style="list-style-type: none"> – Dziecko dołącza się do już utworzonych grup zabawowych. – Dziecko zachęcane przez inne dzieci bierze udział w zabawie. 2. Dziecko płacze przez rozstaniem rzadko, a jeśli już zdarzają się takie sytuacje, są one wynikiem długiej nieobecności dziecka w przedszkolu. 3. Dziecko zachęcane przez nauczyciela podejmuje działania przedszkolne. 4. Płacz dziecka występuje tylko w chwili rozstania z opiekunem. 5. Dziecko w chwili smutku daje się łatwo pocieszyć przez nauczyciela. 6. Dziecko wypełnia większość zadań związanych z planem aktywności w przedszkolu. <ul style="list-style-type: none"> – Dziecko odczuwa lekki dyskomfort przy zmianie rodzaju aktywności przedszkolnych. 7. Dziecko sprawia wrażenie nieśmiałego, jednak jest ono zaciekawione tym, co się dzieje wokół niego.

cd. tabeli 2

Lęk i uległość	Bunt i rozzalenie
1. Dziecko trudno jest uspokoić, nawet po dłuższym czasie od rozstania z rodzicami.	1. Dziecko w kontaktach z rówieśnikami płacze, obraża się i grymasi.
2. Dziecko niechętnie współpracuje z innymi dziećmi w różnych sytuacjach. – Dziecko nie chce bawić się z innymi dziećmi. – Dziecko nie chce rozmawiać z innymi dziećmi. – Dziecko stoi samotnie, z dala od grupy.	2. Dziecko szybko się denerwuje. 3. Dziecko nawiązuje relacje z rówieśnikami oparte na złości i agresji. – Dziecko prowokuje bójki. – Dziecko krzyczy na inne dzieci. – Dziecko zaczepia inne dzieci (szczypanie, gryzienie, popychanie, ciągnięcie za włosy, słowne zaczepki).
3. Dziecko sprawia wrażenie załknionego, obawiającego się czegoś. – Dziecko nie nawiązuje kontaktów międzyludzkich. – Dziecko ma charakterystyczną postawę (spuszczona głowa, wzrok utkwniony w podłogę) – Dziecko unika kontaktu wzrokowego.	4. Dziecko długo przeżywa nawet drobne niepowodzenia. – Dziecko po doświadczeniu niepowodzenia płacze, ucieka, nie chce z nikim rozmawiać, nie chce brać udziału w kolejnej aktywności.
4. Dziecko jest mało mówne, raczej milczące.	5. Dziecko wyraża niezadowolenie poprzez gniew, złość, krzyk, rzucanie się na podłogę.
5. Dziecko jest bierno, nie przejawia inicjatywy w wykonywanych działaniach. – Dziecko nigdy nie jest inicjatorem działań.	6. Dziecko odmawia uczestnictwa w zajęciach proponowanych przez nauczyciela.
6. Dziecko często bawi się w ten sam sposób (wybiera podobne zabawy).	7. Dziecko mimo że coś potrafi, odmawia wykonania czynności.
7. Dziecko jest posłuszne, nigdy nie sprzeciwia się nauczycielowi.	

Źródło: opracowanie własne.

Założenia metodologiczne badań

Zasadniczym celem podjętych badań było sprawdzenie związków między rodzajem strategii adaptacyjnej uruchamianej przez dziecko na progu przedszkola a rodzajem wsparcia uzyskiwanego przez nie ze strony środowiska rodzinnego i przedszkolnego. Badaniami objęto 60 dzieci (30 w Poznaniu – w dwóch przedszkolach i odpowiednio 30 w Hamburgu – w dwóch przedszkolach). W celu zidentyfikowania strategii adaptacyjnych dzieci posłużono się techniką obserwacji. W związku z tym opracowano arkusz obserwacyjny zachowań dziecka. Wskaźnikami zasadniczej zmiennej uczyniono liczbę zachowań z danej kategorii.

Dla ukazania kontekstu badań warto zauważyć, że podejście do problemu adaptacji różni się w zależności od państwa (Polska, Niemcy).

Z rozmów z dyrektorami placówek przedszkolnych w Hamburgu wynioskowałam, iż adaptacja jest jedną z ważniejszych, o ile nie najważniejszych kwestii wychowania przedszkolnego. Są oni do tego bardzo dobrze i wieloaspektowo przygotowani. Każdy rodzic otrzymuje od miasta miejsce w przedszkolu na miesiąc przed powrotem do pracy, tak aby ten czas był wykorzystany na adaptację. Przygotowywana jest ona według programów autorskich lub już istniejących, np. Berliner Model. Niemieccy naukowcy zajmujący się problemem adaptacji, a w szczególności modelem berlińskim, zakładają, iż jest możliwość wytworzenia przez dziecko bezpiecznego przywiązania do swojej nauczycielki przedszkolnej. Według H. Rauha, dziecko jest zdolne wytworzyć bezpieczne przywiązanie względem wielu osób (2008, s. 217). Lieselotte Ahnert, zgadzając się z Rauhem oraz innymi naukowcami, podkreśla jedynie, iż tak jak i w moim założeniu, środowisko rodzinne, a przede wszystkim rodzaj przywiązania, jakie dziecko wytworzyło w rodzinie, ma ogromny wpływ na tworzenie przez niego dalszych relacji (2007, s. 33-34; 2008, s. 257-272).

Rodzice otrzymują od przedszkola specjalne broszury, w których wyjaśnione są wszelkie wątpliwości dotyczące adaptacji, a w każdej grupie znajduje się specjalna nauczycielka. Jej zadaniem jest opieka nad dziećmi nowo przyjętymi – z zastrzeżeniem, że nie może w danej grupie znajdować się więcej niż dwoje nowych dzieci. Cały proces jest dokładnie przemyślany i konsultowany z psychologami dziecięcymi.

W badaniach brali udział rodzice dzieci, które były poddane obserwacji. W przygotowanych dla rodziców ankietach zależało mi na otrzymaniu dwóch odpowiedzi: czy i w jakim stopniu przygotowywali oni swoje dzieci do pierwszych dni w przedszkolu oraz czy i w jakim stopniu brali oni udział w organizowanym przez placówkę procesie adaptacji. Jeśli oba wyżej wymienione komponenty zostały przez rodziców spełnione, to uznawałam przygotowanie dziecka ze strony środowiska przedszkolnego za wysokie. Odpowiednio, jeżeli jeden z komponentów był spełniony, to uznawałam przygotowanie za przeciętne, jeśli żaden – to zerowe.

Oprócz dzieci w wieku przedszkolnym i ich rodziców uczestniczyły w badaniach także przedszkola, do których uczęszczały dzieci poddane obserwacji. Dyrektorzy placówki wypełniali przygotowany przeze mnie kwestionariusz ankiety, w którym mieli za zadanie wskazać, czy i w jakim stopniu informują oni rodziców o programie adaptacyjnym oraz czy i w jakim stopniu organizują oni program adaptacyjny dla dzieci. Podobnie jak w sytuacji środowiska rodzinnego, jeśli oba wyżej wymienione aspekty były spełnione, uznawałam, iż przygotowanie ze strony środowiska przedszkolnego jest wysokie, jeśli jedno – to średnie, a jeśli żadne – to zerowe.

Tak jak w Niemczech nie istnieją już placówki, w których proces adaptacji byłby pomijany, tak w Polsce niestety jeszcze można spotkać takie przedszkola. Co gorsza, pomija się go świadomie, uznając iż jest to rozwiązanie lepsze dla dziecka. Na szczęście takich placówek jest coraz mniej, a liczba przedszkoli organizujących programy adaptacyjne wzrasta. Większość z nich jest rozbudowana i przemyślana, chociaż w dalszym ciągu nie jest to dla nich tak istotna sprawa jak w przypadku przedszkoli niemieckich.

Zanim przejdę do wyników badań, chciałabym przedstawić cele i problemy badawcze, według których przeprowadzałam moje badania.

Przedmiotem badań w mojej pracy było: zbadanie poziomu adaptacji dzieci polskich i niemieckich do placówki przedszkolnej.

Celem badań w mojej pracy jest: ustalenie powiązań zachodzących pomiędzy strategiami adaptacji dzieci do przedszkola a działaniami podejmowanymi w środowisku przedszkolnym w celu osiągnięcia efektywności adaptacyjnej dzieci oraz działaniami podejmowanymi w środowisku rodzinnym w celu osiągnięcia efektywności adaptacyjnej dzieci.

Cele szczegółowe w mojej pracy to:

- zbadanie strategii adaptacyjnych dzieci do przedszkola w placówkach polskich i niemieckich;
- zbadanie działań, jakie są podejmowane w środowisku przedszkolnym polskim i niemieckim w celu osiągnięcia efektywności adaptacyjnej dzieci;
- zbadanie działań, jakie podejmowanie są w środowisku rodzinnym w celu osiągnięcia efektywności adaptacyjnej dzieci.

Problemy główne oraz szczegółowe:

1. Jakie strategie adaptacyjne stosują dzieci w placówkach przedszkolnych polskich i niemieckich?
 - 1.1. Czy, a jeśli tak, to w jakim stopniu dzieci w placówkach polskich i niemieckich stosują pozytywne strategie adaptacyjne (powolne rozgrzewanie się; twórcza adaptacja)?
 - 1.2. Czy, a jeśli tak, to w jakim stopniu dzieci w placówkach polskich i niemieckich stosują negatywne strategie adaptacyjne (lęk i uległość; bunt i rozżalenie)?
2. Czy, a jeśli tak, to w jakim stopniu takie czynniki, jak płeć dzieci i umiejscowienie placówki przedszkolnej (w Polsce lub Niemczech), różnicują strategie adaptacyjne stosowane przez dzieci?
3. Jakie działania są podejmowane w środowisku przedszkolnym polskim i niemieckim w celu osiągnięcia efektywności adaptacyjnej dzieci?
 - 3.1. Czy, a jeśli tak, to w jakim stopniu placówka przedszkolna polska i niemiecka podejmuje strategie informowania rodziców o zjawisku adaptacji?
 - 3.2. Czy, a jeśli tak, to i w jakim stopniu placówka przedszkolna polska i niemiecka zapewnia okres adaptacyjny dla rodziców i ich dzieci przed/w trakcie rozpoczęcia edukacji przedszkolnej?
4. Czy, a jeśli tak, to w jakim stopniu takie czynniki, jak umiejscowienie placówki przedszkolnej (Polska, Niemcy) oraz liczba dzieci w grupie przedszkolnej, różnicują działania podejmowane w środowisku przedszkolnym w celu osiągnięcia efektywności adaptacyjnej dzieci? (AP. pyt. 1)
5. Jakie działania podejmowanie są w środowisku rodzinnym w celu osiągnięcia efektywności adaptacyjnej dzieci?
 - 5.1. Czy, a jeśli tak, to i w jakim stopniu rodzice są świadomi wagi adaptacji ich dzieci do przedszkola i przygotowują swoje dzieci na rozpoczęcie edukacji przedszkolnej?
 - 5.2. Czy, a jeśli tak, to w jakim stopniu rodzice uczestniczą w programie adaptacyjnym proponowanym przez placówkę przedszkolną?
6. Czy, a jeśli tak, to w jakim stopniu takie czynniki, jak poziom wykształcenia rodziców polskich i niemieckich oraz ich wiek, różnicują osiągnięcia efektywności adaptacyjnej dzieci?

Ostatnim założeniem metodologicznym, które chciałabym przedstawić, zanim omówię wyniki swoich badań, są zmienne.

W mojej pracy wyróżniłam:

zmienną zależną:

- efektywność adaptacyjna dzieci do przedszkola;

zmienne niezależne:

- strategie adaptacyjne podejmowane przez dzieci,
- działania podejmowane przez środowisko przedszkolne,
- działania podejmowane przez rodziców w domu;

zmienne dwuwartościowe:

- płeć dzieci,
- umiejscowienie placówki przedszkolnej;

zmienne wielowartościowe:

- wykształcenie rodziców,
- wiek rodziców.

Metody i techniki badawcze:

W mojej pracy posłużyłam się metodami obserwacji i sondażu diagnostycznego, technikami obserwacji i ankiety, natomiast moimi narzędziami badawczymi były odpowiednio: arkusz obserwacji oraz kwestionariusz ankiety.

Tak jak już wspomniałam, badania przeprowadziłam w 2014 roku w Polsce – w Poznaniu oraz w Niemczech – w Hamburgu. W badaniu brało udział 60 dzieci (30 w Polsce, 30 w Niemczech) oraz ich rodzice. Miejscem przeprowadzenia badań były cztery placówki przedszkolne.

Wyniki badań

Jeśli chodzi o porównanie wyników pod względem narodowości, to wygląda to następująco:

1. Jak wynika z uzyskanych danych empirycznych, pozytywne strategie adaptacyjne zastosowało w Niemczech 22 (73,3%) dzieci, w Polsce natomiast – 16 (53,3%). Jeśli chodzi o negatywne strategie, to w Niemczech 8 (26,7%) dzieci, a w Polsce 14 (46,7%) – przy czym duża część dzieci (10), która wykazała negatywną strategię adaptacyjną, uczęszczała do poznańskiego przedszkola, w którym program adaptacyjny nie jest prowadzony.
2. Z analizy danych zamieszczonych w ankiecie wynika, iż to rodzice dzieci z Niemiec częściej przygotowywali je do nowej roli – 28 osób, natomiast w Polsce było to 25 osób.
3. Udział w programie adaptacyjnym proponowanym przez przedszkole zadeklarowało 27 rodziców z Niemiec, z Polski natomiast – 15. Warto jednak zauważyć, że tylko 15 badanych rodziców miało taką szansę, ponieważ drugie przedszkole w ogóle nie organizowało procesu adaptacji.

- 4) Jeśli chodzi o wyniki badania ankietowego przedszkoli w zakresie programu adaptacyjnego, jego opisu, rodzaju zajęć, wszystkie trzy placówki, które go przygotowały, opisały go w sposób bardzo dokładny i przemyślany.

Rodzina jako podstawowa komórka społeczna to najbliższe dziecku osoby, których wsparcie jest dla niego w tym okresie niezbędne. Do obowiązków rodzica w tym czasie należy przede wszystkim rozmowa z dzieckiem na temat nowej sytuacji – dokładnie jej wyjaśnienie. Dodatkowo ważne jest, aby stymulować samodzielność dziecka, rodzice powinni pozwalać dziecku wykonywać codzienne czynności, takie jak ubieranie się czy jedzenie, nawet jeśli trwa to chwilę dłużej niż zazwyczaj. Bardzo istotne jest także aktywne uczestnictwo rodziców w programie adaptacyjnym, który organizowany jest przez przedszkole.

Podsumowując przedstawione wyniki, można zauważyć, iż w przypadku dzieci, które przy okazji adaptacji do przedszkola zastosowały pozytywne strategie, żadne z nich nie pozostało bez wsparcia rodziców i placówki przedszkolnej.

Natomiast w przypadku dzieci, które wykorzystywały negatywne strategie, jest to spowodowane brakiem wsparcia zarówno ze strony środowiska rodzinnego, jak i placówki przedszkolnej.

Przeprowadzone przeze mnie badania pozwoliły na potwierdzenie informacji zawartych w literaturze, dotyczących istotności procesu adaptacji. Często jest ona problemem pomijanym, chociaż jak wskazują przeprowadzane przeze mnie badania, jest procesem niezwykle istotnym, a według naukowców, determinuje późniejsze życie dziecka zarówno w sferze emocjonalnej, społecznej, jak i fizycznej. Biorąc pod uwagę placówki przedszkolne w Polsce i w Niemczech, nie zauważyłam istotnych różnic, dzięki którym można by określić, w którym państwie przedszkola w sposób efektywniejszy organizują program adaptacji. Jednak odwołując się do moich doświadczeń, mogę jedynie potwierdzić, iż w Polsce znajdują się jeszcze przedszkola, które nie zdają sobie sprawy z istotności tego procesu, w Niemczech natomiast nie ma przedszkola, które traktowałyby proces adaptacji za mało istotny. Odnosząc się jeszcze do placówki przedszkolnej, niezwykle istotne jest, aby oferowane przez nie programy adaptacyjne były: „zgodnie z wiedzą psychologii rozwoju, nastawione na uruchamianie spontanicznej i swobodnej aktywności dziecka” (Brzezińska, Czub, Ożadowicz, 2012, s. 16). „Przedszkole wrażliwe na dziecko akceptuje swoją logikę i indywidualne tempo rozwoju dziecka, stwarzając mu bezpieczne warunki, w których może konfrontować pierwsze prawdy o sobie i otaczającym go świecie” (Michalak, Misiorna, 2006, s. 5).

Warto również podkreślić, odwołując się do wyników moich badań, iż obok placówki przedszkolnej to rodzina pełni bardzo ważną funkcję w tym procesie. Można zatem stwierdzić, iż aby proces adaptacji dziecka do przedszkola przebiegł pomyślnie, to uczestniczyć w nim powinno zarówno przedszkole, kadra pedagogiczna, jak i rodzina. Bo tylko poprzez połączenie ich wspólnej wiedzy, zaangażowania, czasu i cierpliwości dziecko będzie mogło pomyślnie rozwiązać kryzys rozwojowy.

Tylko dzięki takiej wzajemnej współpracy rozwój dziecka będzie mógł przebiegać harmonijnie, bez większych zakłóceń. Pokonywanie zadań (w tym przypadku adaptacji przedszkolnej) oznacza dla jednostki rozwój, niemoc natomiast w tym zakresie – stagnację, a nawet regres (Michalak, 2010, s. 17).

Podsumowanie

Podsumowując, chciałabym zwrócić jeszcze szczególną uwagę na najważniejsze różnice pomiędzy placówkami przedszkolnymi w Polsce i w Niemczech w zakresie adaptacji dzieci do przedszkola. Najistotniejszą kwestią różniącą oba państwa jest podejście do samego aspektu rozpoczęcia przez dziecko edukacji przedszkolnej. W Niemczech jest to jeden z najważniejszych procesów na przestrzeni całego kształcenia przedszkolnego. Praktycznie wszystkie przedszkola mają przygotowany plan/program adaptacji, postępują według niego, nauczyciele mają szeroką wiedzę w tym, temacie. Dodatkowo samo państwo wspiera proces adaptacji dzieci, gwarantując im miejsce w przedszkolu na miesiąc przed tym, jak mama wróci do pracy zawodowej (ten miesiąc ma być wykorzystany na przeprowadzenie procesu adaptacji dziecka, wraz z rodzicami). W Niemczech rekrutacja do przedszkola obowiązuje przez cały rok, co oznacza w praktyce, że w każdym miesiącu przybywa kilkoro nowych dzieci.

W Polsce natomiast nie przywiązuje się tak dużej wagi do procesu adaptacji dzieci do przedszkola. Bardzo często, szczególnie w przedszkolach państwowych, przyjmowanych jest dużo dzieci jednocześnie, co uniemożliwia przeprowadzenie prawidłowego procesu adaptacji. Dodatkowo, niestety, znajdują się jeszcze takie placówki przedszkolne, które są zdania, że proces adaptacji jest zbędny, uniemożliwiając nawet przebywanie rodzica z dzieckiem w innych pomieszczeniach niż szatnia przedszkolna. Na szczęście jednak coraz więcej (przede wszystkim prywatnych placówek) zaczyna wprowadzać programy adaptacyjne, a także zwiększa się świadomość dotycząca tego zagadnienia zarówno ze strony nauczycieli wychowania przedszkolnego, jak i samych rodziców.

Bibliografia

Publikacje książkowe

- Ahnert L. (2007). Von der Mutter-Kind- zur Erzieherinnen-Kind-Bindung? W: F. Becker-Stoll, M.R. Textor (red.), *Die Erzieherin-Kind-Beziehung*. Berlin-Düsseldorf-Mannheim: Zentrum von Bildung und Erziehung, Cornelsen Verlag Scriptor.
- Ahnert L. (2008). Bindungsbeziehungen außerhalb der Familie. Tagesbetreuung und Erzieherinnen-Kind-Bindung. W: L. Ahnert (red.), *Frühe Bindung*. München: Reinhardt.
- Klim-Klimaszewska A. (2006). *Adaptacja dziecka do środowiska przedszkolnego*. Siedlce: Wydawnictwo Akademii Podlaskiej.
- Klim-Klimaszewska A. (2010a). *Trzylatek w przedszkolu: gotowość dziecka trzyletniego do podjęcia edukacji przedszkolnej*. Warszawa: Erica.
- Klim-Klimaszewska A. (2010b). *Witamy w przedszkolu. Wspomaganie procesu adaptacji dziecka do środowiska przedszkolnego*. Warszawa: Erica.
- Michalak R. (2010). Adaptacja przez rozwiązywanie kryzysów rozwojowych. W: R. Michalak (red.), *Adaptacja w przebiegu życia jednostki*. Poznań: Wyższa Szkoła Zawodowa Kadry dla Europy.

- Michalak R., Misioma E. (2006). *Konteksty gotowości szkolnej*. Warszawa: Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej.
- Laewen H.J., Andrés B., Hédervári É. (2003). *Die ersten Tage – ein Modell zur Eingewöhnung in Krippe und Tagespflege*. Weinheim-Basel-Berlin: Beltz.
- Lubowiecka J. (2000). *Przystosowania psychospołeczne dziecka do przedszkola*. Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne.
- Ożadowicz N. (2011). *Proces adaptacji dziecka trzyletniego do środowiska przedszkolnego*. Poznań: Instytut Psychologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza.
- Rauh H. (2008). Vorgeburtliche Entwicklung und frühe Kindheit. W: R. Oerter, L. Montada (red.), *Entwicklungspsychologie*. Weinheim-Basel-Berlin: Beltz.
- Stein A. (2016). *Akcja adaptacja*. Warszawa: Mamania.
- Thomas A., Chess S. (1977). *Temperament and development*. New York: Brunner/Mazel.

Artykuły

- Bielecka M.J. (1999). Adaptacja dzieci w przedszkolu. *Problemy Poradnictwa Psychologiczno Pedagogicznego*, 2(11).
- Brzezińska A., Czub M., Ożadowicz N. (2012). Adaptacja dziecka trzyletniego do środowiska przedszkolnego. *Edukacja*, 4.

Summary

Child's adaptation to kindergarten – results of research conducted in Poland and Germany in 2014

This article develops the problem of child's adaptation to kindergarten. It reports the main parts of this process in all of its importance. Main part of this article is devoted to summarising the research (including their methodology), that were conducted in Poland and Germany in 2014. It's main aim was to determine links between adaptation strategies that are undertaken by children as they commence their pre-school education and the actions taken by their families and the kindergarten staff in this matter.

Keywords: pedagogy, adaptation, children, research, kindergarten, parents, adaptive strategies